

RUNE LYKKEBERG

Det er muligt at tage små skridt i retning af et mere demokratisk EU, her og nu. Interview: "Demokratisk kritik styrker EU". Side 3

SPØRGSMÅL OM PENGE

Økonomien styrer vores samfund. Kan vi styre økonomien? Ny klumme forklarer og stiller spørgsmål om økonomien. Side 13

LANDEFOKUS: HOLLAND

EU er også medlemslande, som det er værd at blive klogere på. Klumme fra to rejsende unge, der har meget at skrive hjem om. Side 14

GENERATIONSSKIFTE

NOTAT redigeres for første gang af folk, der er yngre end bladet selv. Det nye redaktør-trekløver byder velkommen. Side 16

ÅRGANG 40 – NR. 1262 – AUGUST 2013

PRIS 29,50 KR.

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

Fra fredens projekt til demokratisk udfordring

Analyse side 6 - 7

Bankdirektør modtager demokratistafetten

"Bankers formål skal ikke være at tjene penge".

Interview med Lars Pehrson
side 10-11

TEMA: HVAD ER DEMOKRATI I EUROPA?

Leder:

Hvad er demokrati i EU?

IDENTITETSKRISE. Med et par tusinde års teoretiske overvejelser og mere end hundrede års praktiske erfaringer fra størstedelen af verdens lande i bagagen, burde det ikke være så svært. Men når det kommer til EU, er der alligevel langt fra enighed om, hvad demokrati er og bør være.

For hvad er EU egentlig? Hvilke krav kan man stille til et samarbejde, der hverken er fugl eller fisk, men en slags politikens svar på næbdyret: Et sært lille væsen med andenæb og en hang til at amme de unger, der hopper ud af dets æg?

Man kan diskutere kulturforskelle og demokratiteorier i en uendelighed, men det er også muligt at skære igennem snakken med et helt kort og konstaterende svar: EU er en politisk føderation. En underlig og ufærdig én af slagsen ganske vist. Men helt entydigt et samarbejde mellem lande, hvor en række afgørende beslutninger har overstatslig karakter, hvor medlemslandene må bøje sig for flertallet uden mulighed for veto.

Det må være vores udgangspunkt for et krav om mere demokrati. For alle er stort set enige om, at der er et demokratisk problem i det europæiske samarbejde, når vi ikke har en fælles kritisk offentlighed, der holder magthaverne i ørerne. Når vi ikke som borgere vælger lederne af det samarbejde, der lægger kursen for de europæiske befolkninger og samfund.

Men hvem har ansvaret for det manglende demokrati? Det har både vælgere, medier og politikere. Der er

desværre ikke én skurk, vi kan udpege. Men vi kan pege på en konkret opgave, som Rune Lykkeberg også anfører i interviewet i dette nummer. Vi kan tage fat på at ansvarliggøre borgere, politikere og medier. Vi kan som samfund, som EU, som folk i folkestyret tage ansvaret for, at vi med EU har en platform for politik, en platform for magtudøvelse. Og al magt har brug for at blive kontrolleret for ikke at blive korrumperet.

Det forsøger vi at gøre med NOTAT. Det forsøger vi at gøre med vores arbejde i Oplysningsforbundet DEO, der udgiver NOTAT. Vi stiller kritiske spørgsmål til magten og sætter problemer til debat. Vi drager politikere til ansvar i interviews og på debatarrangementer. Vi drager eksperter til ansvar for at forklare EU og pege på løsninger på EU's problemer. Vi holder EU som politisk system ansvarligt for de fejl og mangler, der er i samarbejdets konstruktion.

Som læsere af NOTAT og deltagere på debatmøder tager vi alle en del af dette ansvar på os. Ansvar for at skabe en kritisk offentlighed om EU, der ikke kun er for eksperterne og eliten. At vi indtil videre må nøjes med at arbejde i Danmark illustrerer, at det ikke er nemt at lave en europæisk offentlighed. Den må forankres i et politisk sprog, der er genkendeligt for borgerne. En politisk og demokratisk kultur, vi kan manøvrere i.

*Rasmus Nørlem Sørensen,
temareda ktør*

Kort om NOTAT

For snart otte år siden udsprang Oplysningsforbundet DEO af det folkeoplysende og EU-faglige miljø omkring NOTAT. Fire år senere overtog DEO så formelt udgivelsen af magasinet. Og med dette temanummer får bladet tre nye redaktører, der samtidig arbejder med folkeoplysning, debat, undervisning og studierejser i DEO.

Det betyder, at vi fremover vil arbejde med en endnu tættere kobling mellem de temaer vi skriver om, og de debatter vi inviterer til. Det giver god mening, at de væsentlige temaer behandles både på skrift og i tale – og at de når ud til så mange læsere og deltagere som muligt.

Vores arbejde er ikke styret af politiske dagsordener, og vi er uafhængige af partipolitiske interesser. Vi ser det som vores fornemmeste opgave – både i DEO og med NOTAT – at stille de kritiske spørgsmål, som de andre glemmer. Vi føler os dybt forpligtede til at levere nuancerede og saglige svar. Forståelige svar, som giver enhver politisk interesseret borger mulighed for at danne sig sin mening – og handle på den.

Den forpligtelse må I gerne holde os op på. Skriv til redaktionen@notat.dk, hvis du har spørgsmål, idéer eller kommentarer til vores arbejde.

NOTAT

– magasin om Demokrati & Europa

Redaktion: NOTAT,
Christiansborg, 1240 København K.
redaktionen@notat.dk

Temareda ktør: Rasmus Nørlem Sørensen

I redaktionen: Staffan Dahllöf, Sven Skovmand, Finn Ellegaard, Andreas Bay-Larsen, Anne Haltenberg, Kenneth Haar, Therese Lihn Thomsen, Jesper Vestermark Køber, Ida Zidore (temareda ktør), Michael Birkkjær Lauritsen (temareda ktør) og Rasmus Nørlem Sørensen (ansvarshavende)

Øvrige bidragsydere i dette nummer: Martin Mogensen, Ole Aabenhus, Marie Sjødin Græsholm, Elena Askløf, Peter Laugesen og Rasmus Hougaard Nielsen

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO.

Abonnement: NOTAT,
Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro,
tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Lay-out og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00
Forsidefoto: Tine Sletting / Scanpix
ISSN: 1603-7480

NOTAT og Oplysningsforbundet DEO er et uafhængigt oplysningsnetværk om EU under mottoet "Mere spændende. Mindre fastlåst" – og uden tilknytning til partier eller bevægelser.

For kun 295 kr. om året får du abonnement på NOTAT og rabat på deltagelse i DEOs arrangementer.

Skriv til notat@notat.dk eller ring 86 48 16 00.

Rune Lykkeberg, forfatter, demokratitænkner og ny kulturredaktør på Politiken. Modtager af Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet 2011. Han udsendte sidste år bogen "Alle har ret – Demokrati som princip og problem".

Demokratisk kritik styrker EU

Det er kritikken og de små skridt, der skal demokratisere EU's institutioner, siger forfatteren og demokratitænkneren Rune Lykkeberg i dette interview.

AF OLE AABENHUS

ANSVAR. »Demokrati er et princip«, siger Rune Lykkeberg, da jeg møder ham en morgen på Café Europa midt i København. »Spørgsmålet er så, hvad vi vil bevare af det princip, når det gælder EU.«

»Der er jo en maksimumversion af demokrati, hvor vi taler os til rette om det hele. Den forventer vi nogle gange i familien og i parforholdet. Minimumsversionen handler om at stille magthavere til regnskab – det er det, man på engelsk kalder *accountability*. Og det kan du i hvert fald gøre, selv i et EU med 500 millioner mennesker. Det må så være målet i første omgang: At vi kan drage folk til ansvar.«

Det er den ene gennemgående tråd i Rune Lykkebergs talestrøm, der kun afbrydes kortvarigt, når han indtager kaffe, morgenæg og rugbolle eller stryger et par krummer af dugen.

Den anden er, at man ikke skal lade debatten styre af forestillinger om, hvem der er for eller imod EU. Man skal hellere tænke, at de, der kritiserer EU i virkeligheden styrker Unionen.

»Jeg vil et stærkere EU, men jeg vil det kun gennem kritik«, siger han. »Der er en forestilling om, at når Storbritannien kritiserer EU, er det destruktivt og farligt for Unionen. I stedet skulle man sige: Hvad er der i den kritik, der kan noget? Et EU, der skal være stærkere, skal kunne besvare al kritik.«

»Når de ikke leverer resultater længere, skal vi så bakke dem op? Skal vi give dem endnu mere magt?«

»Hvis man laver det skift i blikket, så kan vore egne politikere jo også begynde at kritisere EU. Lige nu er det sådan, at de, der er tilhængere, ikke siger noget. Men de, der er modstandere, de taler hele tiden.«

Mario Draghi i Folketinget?

Vi lægger ud med minimumsversionen. Hvilke institutioner og hvilke personer er det så, vi skal stille til regnskab? Rune Lykkeberg trækker Den Europæiske Centralbank frem som eksempel:

»Den Europæiske Centralbank har jo fået en enorm magt, som vi egentlig aldrig har fået diskuteret. Den er bare kommet. Men hvordan kan man så gøre den "accountable?" Hvis man ikke bliver draget til ansvar, bliver man en dårligere leder. Det er bare en anden måde at sige på, at al magt skal kontrolleres, ellers forfalder magten.«

»Man kunne f.eks. kræve, at Mario Draghi, centralbankdirektøren, tog rundt og talte til de nationale parlamenter. Eller at banken fik til opgave at kommunikere, så alle folk kan forstå det. Og at forsvare sig, når den bliver kritiseret.«

»På den måde kunne man godt lave nogle stillen-til-regnskab-mekanismer, som vil gøre EU til en mere demokratisk union.«

Mod en europæisk offentlighed

At stille magten til regnskab er et skridt i retning af at skabe det europæiske folk og den europæiske offentlighed, som er en forudsætning for et fungerende demokrati, mener Rune Lykkeberg.

Læs resten af interviewet på side 8-9...

Hvor er den reelle, politiske EU-debat?

Hvis danskerne skal engagere sig i EU's beslutninger, kræver det, at politikere og medier diskuterer politik i stedet for nationale interesser.

AF ANDREAS BAY-LARSEN

DELTAGELSE. EU-institutionerne træffer i dag beslutninger om alt fra mærkning af næringsindhold i fødevarer, længden af snore på børnetøj og til rammerne for medlemslandenes finanslove. Men den danske debat lever ofte et stille liv i skyggen af det forsimplede spørgsmål om mere eller mindre EU.

NOTAT har talt med en række EU-forskere om, hvorfor det kniber med at gøre EU til en fast del af den politiske debat og hvad, der kan gøres ved det.

Rebecca Adler-Nissen, der er forsker ved Center for Europæisk Politik på Københavns Universitet, ser al mulig grund til, at danskerne begynder at interessere sig mere for de emner, der behandles på EU-plan.

»Vi glemmer lidt, at med Lissabontraktaten har Europa-Parlamentet fået medbestemmelse på stort set alt. Det er en stor forandring, og det synes jeg også man kan mærke på den måde, EU fungerer. Man kan simpelthen ikke lave lovgivning i dag, uden at det er blevet gennemtæsket i Parlamentet«, siger Rebecca Adler-Nissen.

»Man burde overveje at have folkeafstemninger på europæisk plan, hvor man i stil med amerikanske præsidentvalg stemmer om Kommissionsformanden eller Formanden for Det Europæiske Råd.

- Rebecca Adler-Nissen,
lektor ved Københavns Universitet

»Det ved vi som forskere og parlamentarikerne ved det, men der er ikke helt kommet en bredere forståelse af, hvor meget det egentlig betyder. Det skal justeres, for det er en ret stort forandring af det billede, man bør have af EU«, siger hun.

Den nationale linse

Trods parlamentets større indflydelse, skal EU-spørgsmålene fortsat konkurrere med nationale dagsordner. Danskerne orienterer sig mod Folketinget – også i EU-spørgsmål – og det bidrager til, at EU generelt ses gennem den nationale linse, mener lektor på RUC, Tore Vincents Olsen, der forsker i blandt andet demokratisk og politisk kultur.

De danske politikere, hvis genvalg hviler på, hvad de udretter i Folketinget, er mest interesserede i at diskutere de politiske tiltag, de selv arbejder med.

»Det er svært at se, hvad de vinder ved at diskutere EU. Dem, der har vundet ved det, er de mere nationalt orienterede partier rundt omkring i Europa, fordi de kan bruge EU i et indenrigspolitisk spil«, siger Tore Vincents Olsen.

En lignende vurdering har Mads Dagnis Jensen, der er post.doc ved KU og medforfatter til bogen »Europa på vej«.

»Det er Enhedslisten, Dansk Folkeparti og til dels Liberal Alliance, der har patent på at være EU-kritiske, mens der er bred konsensus fra SF til Venstre og Konservative«, siger Mads Dagnis Jensen. Han mener, at den ellers roste konsensuskultur blandt midterpartierne er med til at dæmpe danskernes engagement i EU-politikken.

»Hvis man gjorde debatten mindre konsensusorienteret, ville den ikke ende i en kløft mellem for og imod EU, men en reel debat om den politik, der føres på EU-plan«, siger han.

Debat på tværs af grænserne?

Forskere er enige om, at eurokrisen har styrket danskernes interesse for EU's indflydelse. På godt og ondt har danskerne været nødt til at forholde sig til lande som Grækenland og Tyskland og deres rolle i EU.

»Man kan sige, at EU i hvert fald er kommet noget højere på dagsordenen med eurokrisen, og diskussionerne er blevet intensiveret. Krisen har synliggjort, hvor sammenspundet europæerne er på kryds og tværs«, siger Tore Vincents Olsen.

Han mener, at en måde at gribe den øgede interesse an på, kunne være et helt nyt koncept for politiske debatter:

»Man kunne samle dem, som er vant til at argumentere inden for en national

kontekst med nationale referencer og interesser – typisk nationale parlamentarikere – og så lade dem diskutere EU på tværs og med udgangspunkt i, hvilken vej frem, der er bedst for Europa som helhed. Det skal gøres interessant for medierne, og der er ingen garanti for folkelig interesse, men det kunne tvinge politikere til at argumentere på en måde, hvor de er nødt til at forholde sig til andre nationers interesser«, siger Tore Vincents Olsen.

»Hvis man gjorde debatten mindre konsensusorienteret, ville den ikke ende i en kløft mellem for og imod EU, men en reel debat om den politik, der føres på EU-plan.

- Mads Dagnis Jensen,
post.doc ved Københavns Universitet

For at fange mediernes interesse, er det nødvendigt at sætte EU i scene på samme måde, som med dansk politik, mener Mads Dagnis Jensen.

»Hvis medierne dækkede de magtkampe og de politiske studehandler, der jo også bliver lavet på EU-plan, kunne de skabe mere interesse. Vi skal have færre komplekse diskussioner om EU's institutioner og mere om den reelle politik. Der er jo meget få, der kan redegøre for folketingsprocessen i detaljer, men det kræver man ofte, når det handler om EU«, siger Mads Dagnis Jensen.

Folkets stemme

Et jævnlige tilbagevendende spørgsmål er det, der handler om, hvorvidt danskerne og Europas øvrige befolkninger skal gives mere direkte indflydelse via folkeafstemninger. Rebecca Adler-Nissen mener, at

folkeafstemninger godt nok får folk op af stolen, men derudover ikke bidrager til en særlig konstruktiv debat.

»Folkeafstemninger egner sig bedst til simple spørgsmål, hvor begge udfald har en klar konsekvens, men i de danske afstemninger om EU har konsekvensen ved at sige nej generelt været noget uklart«, siger hun.

Foreløbig ser hun frem til at se folkets stemme aktiveret ved det kommende valg til Europa-Parlamentet. Stemmeprocenten vil vise, om danskerne har taget EU-debatten mere til sig, og om parlamentets øgede magt har øget danskernes engagement. Men på længere sigt er det helt andre ting, der i hendes øjne for alvor kan sætte EU på dagsordenen.

»Man burde overveje at have folkeafstemninger på europæisk plan, hvor man i stil med amerikanske præsidentvalg stemmer om Kommissionsformanden eller Formanden for Det Europæiske Råd. Så ville du have valgmuligheder mellem forskellige kandidater og retninger for EU. Det interessante er så, om man kunne få folk til at stemme på kandidater med en anden nationalitet, end deres egen, eller ville det bare være sådan, at det blev den tyske kandidat, fordi der er flest tyskere«, siger Rebecca Adler-Nissen. ♦

»Man kan sige, at EU i hvert fald er kommet noget højere på dagsordenen med eurokrisen, og diskussionerne er blevet intensiveret. Krisen har synliggjort, hvor sammenspundet europæerne er på kryds og tværs.

- Tore Vincents Olsen,
lektor ved Roskilde Universitet

Gitte Sommer Harrits er sociolog og forsker i demokratisk deltagelse. I 2012 modtog hun Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet og arrangerede en række debatter under titlen "Hvordan får du indflydelse på EU?"

Er der plads til folket i folkestyret?

Hvis vi ikke har penge, magt eller uddannelse må vi klare os med solide erfaringer med lokalt demokrati og grundlæggende viden om EU. Og kræve at blive taget alvorligt.

AF RASMUS NØRLEM SØRENSEN

DELTAGELSE. »Der er en stor gruppe "tilskuer-demokrater" i forhold til EU. Mennesker, der nok stemmer, når der er valg, men ikke engagerer sig mellem valgene. Der er mange, der ikke oplever politik som en naturlig del af deres liv og hverdag. Det fremstår ikke som relevant«, forklarer Gitte Sommer Harrits til NOTAT.

Hun er sociolog og forsker i politisk deltagelse. I år har hun videregivet demokratistafetten til Lars Pehrson.

På elitens vilkår

Konsekvensen af tilskuerdemokratiet er, at det er en elite med høj uddannelse eller høj indkomst, der har adgang til at deltage i den politiske debat. Og i forhold til debatten om EU er adgangsbarrieren lige en tak højere end ellers.

»EU-debatten er domineret af debattører fra partier og organisationer. Jeg tror, man kan sige, at EU-debatten er kendetegnet ved en vis grad af professionalisering, og blandt eksperterne kan vi se, at der en gruppe af "usual suspects", der meget ofte bliver hørt«.

Det giver en skævhed i den offentlige debat og en dagsorden, der sættes af eli-

tens synspunkter og oplevelser. Men hvad kan man gøre ved det?

En praktisk løsning

»Løsningen er måske at gøre tingene lidt mere praktiske og konkrete. De grupper i samfundet, der ikke har mange ressourcer i form af uddannelse, økonomi eller social status, og alligevel deltager, har typisk erfaringer fra fagbevægelsen, andelsforeningen eller andre former for små demokrati-er«, lyder analysen fra demokratiforskeren.

Det er altså enten de ressourcestærke, eller dem, der har konkrete erfaringer med at deltage, der tør tro på, at de har en rolle i debatten. At de har noget at byde på. Og at det kan gøre en forskel, at de deltager. Det kan være med til, at folk overvinder adgangsbarrieren til den EU-debat, der ofte kan blive teknisk, og som nemt kan antage karakter af en skyttegravskrig mellem modstridende synspunkter. Og her ser Gitte Sommer Harrits måske også løsningen:

»For at få de ressourcetsvage grupper med i debatten er det nødvendigt at fokusere på det politiske indhold, på betydningen af det, der bliver besluttet. Og så sikre en høj grad af medborgerskab og deltagelse generelt i samfundet, så folk kan høste de nødvendige praktiske erfaringer med demokratiet«. ♦

Fra fredens projekt TIL DEMOKRATISK UDFORDRING

I takt med EU's stigende magtbeføjelser og indflydelse er behovet for folkelig deltagelse og opbakning vokset. Det er nødvendigt at tage hul på diskussionen om EU's demokratiske legitimitet.

AF MARTIN MOGENSEN

ANALYSE. EU startede som et fredens projekt, hvor de europæiske regeringer skulle sikre fred på et krigshærgt kontinent og skabe et forpligtende samarbejde mellem landene. Siden har tendensen været stigende europæisk integration og en løbende afgivelse af magt fra medlemslandene til EU.

I takt med at EU har udviklet sig til et overstatligt samarbejde, som i høj grad påvirker den nationale lovgivning og befolkningernes hverdag, kan man stille spørgsmålstegn ved, om institutionerne i EU lever op til de demokratiske forpligtelser, der følger med.

Flere kompetencer på flere politikområder har gjort EU mere og mere komplekst, og det har medført et manglende folkeligt engagement i de europæiske beslutninger. Mange borgere oplever EU-systemet som fjernt fra deres virkelighed, og at beslutningerne er for svære at gennemskue og påvirke.

Kriseværktøjer bør diskuteres

De senere år har den økonomiske krise stillet større krav til det europæiske samarbejde, og de tværnationale løsninger er blevet flere. Det har kun øget kravet til den demokratiske legitimitet i EU. Folk er blevet introduceret til en finanspagt, en bankunion og en mulig finansunion. Nye begreber, mere kompleksitet og nye konsekvenser.

Krisehåndteringen har muligvis været nødvendig ud fra en række økonomiske betragtninger, men værktøjerne, man har

” Folkeafstemninger og valg bidrager helt oplagt til, at folk interesserer sig for politik og det tvinger politikerne til at tage borgerne alvorligt.

anvendt, kan og bør diskuteres. For EU's legitimitet er tæt forbundet til, hvorvidt den europæiske befolkning bliver inddraget i beslutningerne og om de er tilfredse med resultaterne.

Hvor kommer legitimiteten fra?

Den tidligere kommissionsformand Jacques Delors kaldte EU for en "UPO", et Uidentificerbart Politisk Objekt. Det dækker over, at EU på nogle områder minder om en nationalstat og på andre områder om en international organisation. Om man forstår EU som et overstatsligt samarbejde, hvor flertallet bestemmer, eller som mellemstatsligt, hvor hvert medlemsland har vetoret, er helt afgørende for, hvordan man kan forstå EU's demokrati.

” Mange borgere oplever EU-systemet som fjernt fra deres virkelighed, og at beslutningerne er svære at gennemskue og påvirke.

I EU består demokratiet grundlæggende af to former for repræsentation. For det første bliver vi repræsenteret direkte af de politikere, vi stemmer ind i EU-Parlamentet. For det andet bliver vi indirekte repræsenteret af de politikere, vi stemmer ind i Folketinget. Blandt andet når de giver danske ministre et mandat, når de skal til Bruxelles og forhandle i Ministerrådet.

Hvad der er mest demokratisk, er der langt fra enighed om. Det afhænger af, i hvilken retning man ønsker, at EU skal bevæge sig.

Hvis man vil have mere direkte repræsentation, kan man sikre, at beslutningerne kommer tættere på borgerne. Men det vil også få give et EU, der ligner mere en stat end et samarbejde.

Hvis man vil styrke den indirekte repræsentation, f.eks. Folketingets indflydelse på EU, vil man få et EU, der mere ligner et samarbejde end en stat. Men

” Krisehåndteringen har muligvis været nødvendig ud fra en række økonomiske betragtninger, men værktøjerne, man har anvendt, kan og bør diskuteres.

borgerne rykker så et skridt længere væk fra det europæiske niveau.

Uanset, om man foretrækker direkte eller indirekte repræsentation, kan EU's overordnede demokratiske legitimitet vurderes ud fra to principper. For det første om borgerne mener, at de politiske resultater og beslutninger er de rigtige og til gavn for borgerne (output-legitimitet). For det andet om borgerne bliver repræsenteret i det politiske system og om systemet inddrager borgerne i beslutningsprocessen (input-legitimitet).

Legitimitet i kraft af resultater

Ser man på, om beslutningerne i EU – outputtet – er i overensstemmelse med den europæiske befolknings ønsker, må det siges langt fra altid at være tilfældet. Det kom bl.a. til udtryk, da den danske regering anbefalede, at Danmark deltog i euro-samarbejdet, mens befolkningen valgte at stemme nej.

Det samme gjorde sig gældende, da forfatningstraktaten blev sendt til afstemning i EU-landene, men allerede i Frankrig og i Holland blev mødt af et "non" og et "nee" fra befolkningerne. I øjeblikket sætter Storbritanniens David Cameron – efter folkeligt pres – nu store spørgsmålstegn ved det europæiske samarbejde, og i Grækenland vokser utilfredsheden med EU i takt med den økonomiske kontrol fra Bruxelles.

Selvom Europa-Parlamentet er gået fra næsten ingen indflydelse til at være medlovgiver på lige fod med ministerrådet, er valgdeltagelsen til parlamentsvalgene faldet fra 63% i 1979 til 43% i 2009.

En lillebitte Herman Van Rompuy i en meget stor stol. Som næsten ukendt præsident for Rådet, udpeget af stats- og regeringslederne, er han langt fra folkevalgt. Ville det være mere demokratisk med en stærkere præsident valgt direkte af folket?

Overordnet tegner der sig et billede af, at EU's resultater ikke er i overensstemmelse med stemningen i befolkningen, og at engagementet generelt er faldende.

Krisehåndteringen er netop blevet besluttet i forhandlinger mellem medlemslandene. EU-Parlamentet har stort set været sat uden for indflydelse og der har ikke været mange muligheder for en offentlig drøftelse af strategien. Begrundelsen har være, at krisen krævede effektive beslutninger, og man derfor ikke kunne tage sig tid til borgerinddragelse.

” I takt med den dybere politiske integration, er det blevet mere og mere uholdbart, at retten til at fremsætte ny lovgivning ligger hos en institution uden folkevalgte politikere.

Legitimitet i kraft af borgerinddragelse

Krisehåndteringen rejser spørgsmålet om den anden form for legitimitet – inputtet. Inddrager EU reelt borgerne, og bliver borgerne tilstrækkeligt repræsenteret i de politiske institutioner? Af EU's mange betydningsfulde politiske aktører er det kun Parlamentet, der er valgt på tradi-

tionel demokratisk facon med valg hvert femte år.

Hverken Kommissionen eller Domstolen er valgt direkte af de europæiske befolkninger. Europas befolkning har således ingen direkte mulighed for at stille disse institutioners politikere og embedsmænd til ansvar for deres handlinger. Siden begyndelsen har Kommissionen tilmed haft eneret på at foreslå ny lovgivning. Det gav mening dengang, det meste EU-lovgivning handlede om at harmonisere regler og fjerne handelsbarrierer. Men i takt med den dybere politiske integration, er det blevet mere og mere uholdbart, at retten til at fremsætte ny lovgivning ligger hos en institution uden folkevalgte politikere.

En europæisk offentlighed?

Mens EU traditionelt har legitimeret sig ved resultater, har krisen og de beslutninger, der er truffet, skabt stor folkelig utilfredshed. Af den grund har flere peget på, at man kunne øge den demokratiske input-legitimitet ved f.eks. at give Europa-Parlamentet magten til at udpege kommissærerne eller ved at have direkte valg til Kommissionen.

Folkeafstemninger og valg bidrager helt oplagt til, at folk interesserer sig for politik og det tvinger politikerne til at tage borgerne alvorligt. Det er vigtige elemen-

ter, hvis der skal skabes en platform for de vitale diskussioner af EU og bygges bro mellem overvejende EU-positive politikere og udbredt EU-skeptiske befolkninger.

En europæisk offentlighed er grundlaget for en inkluderende diskussion af EU's fremtid og kan skabe større fokus på de centrale debatter frem for forældede diskussioner af for eller imod EU. Hvis et repræsentativt demokrati skal fungere optimalt, er det vigtigt, at borgerne er oplyste om nutidige politiske diskussioner, så de har et grundlag for at kunne deltage politisk via valg eller anden form for politisk deltagelse. Her lader EU-projektet stadig en del tilbage at ønske. ♦

Martin Mogensen er cand.scient.pol. med speciale i EU, og har tidligere boet og arbejdet i Bruxelles, som ansat på Kommunernes Landsforenings EU-kontor.

Kan EU lukke skattely?

Tirsdag den 3. sept. kl. 17-18.30 i salen på Hovedbiblioteket, Møllegade 1, Aarhus

Hvad er skattely? Hvordan fungerer de? Hvordan kan store virksomheder, der tjener deres penge i EU-landene, ende med at betale tæt på ingenting i skat? Hvad er det for tiltag, der er på vej fra EU og det internationale samfund – og vil de virke?

Hør det spændende oplæg fra professor dr. jur. **Jan Pedersen** fra Aarhus Universitet.

Pris 50 kr., 20 kr. for studerende, DEO-medlemmer og NOTAT-abonnenter.

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

AF IDA ZIDORE

Hvad er de største udfordringer for det europæiske demokrati?

»At bygge mere tillid mellem befolkningen og myndighederne i Bruxelles. Det er især vigtigt lige nu, hvor vi er nødt til at integrere mere og hurtigere. Det indebærer en overførsel af suverænitæt, som befolkningen skal inddrages i.«

Du har foreslået, at 25 medlemmer i EU-Parlamentet skal vælges på europæisk plan og ikke i et medlemsland. Hvordan skulle det gøre en reel forskel for demokratiet?

»Det ville ændre valgkampen, så visse kandidater ville føre kampagne i alle EU-landene. I øjeblikket fungerer valgkampen som 27 separate, nationale kampagner. Et transnationalt valg ville opildne de europæiske politiske partier og forbinde dem mere til vælgerne.«

Skal der foretages andre institutionelle ændringer?

»Ja, selvfølgelig. Kommissionen skal først og fremmest ændres, så den bliver en mere demokratisk ansvarlig og magtfuld regering. Det indebærer en finansminister, der har magt og midler til at føre fælles økonomisk politik. Kernen af euro-krisen er, at ingen har det ansvar.«

EU har efter krisen fået langt mere indflydelse på medlemslandene, der jo har meget forskellige politiske og økonomiske behov. Så hvorfor ikke sige, at det er de nationale parlamenter, der skal styrkes og agere vagthunde?

»Jeg tror også godt, de kunne bringes mere i spil. Men langt hen ad vejen har de allerede magt til at kontrollere deres egne ministre. De bruger den bare ikke godt nok, hvilket er et problem. Men jeg mener, det er deres eget ansvar at engagere sig i den europæiske politik og diskurs.«

I din seneste udgivelse skriver du, at endnu mere økonomisk integration i EU vil forbedre demokratiet. Hvordan kan du sige det, når befolkningen i Sydeuropa demonstrerer massivt mod netop EU's økonomiske styring af de kriserammede medlemslande?

»Problemet i de lande er, at de nationale regeringer og partier ikke gennemfører de strukturelle reformer, der kræves. Så bliver skylden altid placeret i Bruxelles.«

...fortsat fra side 3

»Hvis Draghi rejste rundt på den måde, ville det jo blive en begivenhed i Danmark, hvad han sagde i Tyskland. Og venstrefløjen ville kunne spørge: Hvad vil du med nedskærings- og strammerpolitikken? Og hvorfor er lav inflation det eneste mål for ECB? Hvorfor ikke fuld beskæftigelse?«

»Det, at magthaverne møder borgerne, betyder jo, at de bliver synlige – og det fører til, at borgerne bliver mere politisk aktive. Det vil også skabe et politisk engagement og en fælles europæisk debat. Ikke samme debat som i nationalstaten. Men en anden type debat.«

Faktisk er den kritiske debat undervejs, men mest på den intellektuelle scene: »Jeg synes jo, man må sige, at der i øjeblikket er opstået et intellektuelt Europa. Der er en fælles europæisk diskussion, som der mig bekendt ikke har været tidligere.«

»Alt, hvad jeg sidder og siger til dig, er jo informeret af bøger af Jürgen Habermas, Ulrich Beck, Simon Hix og så videre, fordi der er en sådan fælles europæisk diskussion. Det er et stort fremskridt. Det skaber jo en bevidsthed om, hvad det er, man skal se efter, når man kigger magten efter i sømmene.«

Demokrati fra oven

Jeg vender tilbage til dette med at stille magthaverne til regnskab. Det lyder som om, at magten først etablerer sig, og derefter må vi forsøge at demokratisere den.

»Jeg vil sige det på den måde, at der er et engagement nedefra, og hvis du taler til det oppefra, så får du et folk«, lyder Rune Lykkebergs version.

Hvis man ikke bliver draget til regnskab, bliver man en dårligere leder. Det er bare en anden måde at sige på, at al magt skal kontrolleres, ellers forfalder magten.

»Borgerne i EU har en ret stærk demokratisk retsforfølelse. Derfor, hvis man siger til EU-borgerne, at nu skal de være med til at bestemme, så gør de det sgu, for det synes de er rigtigt.«

»Dette med Den Europæiske Centralbank er jo bare én model. Men jeg mener, man også kunne sætte andre minimumskriterier op – som f.eks. at alle domme fra EU-Domstolen skal skrives i et sprog, alle mennesker kan forstå, og at de ikke måtte være på mere end én side. Det handler om at skabe tilgængelighed og

Forfatteren og journalisten Carsten Jensen overrækker Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet til Rune Lykkeberg, som han ikke tøver med at kalde "Danmarks klogeste mand". Parret er flankeret af komiker og instruktør Flemming Jensen, der holdt tale på grundlovsarrangementet på Vartov.

transparens omkring magtudøvelsen. Gør du det, får du også en kritisk bevidsthed og en kritisk presse«.

»Man skal tænke, hvem bestemmer i EU? Hvem har magten? Hvordan kan vi stille de her institutioner til regnskab?«

De små skridt

»Det er små skridt, det er jeg fuldstændig klar over. Men de store skridt er for store efter min mening – for der er jo det problem, at folk oplever sig mest som borgere i nationalstaten. De ledere, de drager til ansvar, det er jo de nationale ledere. Og der, hvor lederne skal præstere, er i de nationale fora«.

Men magten kommer først, og demokratiseringen kommer bagefter? insisterer jeg.

” EU har jo været et overklasseprojekt fra starten. Men et overklasseprojekt med stor folkelig opbakning. Og hvorfor? Fordi EU har leveret resultater: Fred mellem gamle fjender.

»Ja, men der er én ting, som er vigtig i forhold til EU: EU har jo været et overklasseprojekt fra starten. Men et overklasseprojekt med stor folkelig opbakning. Og hvorfor? Fordi EU har leveret resultater: Fred mellem gamle fjender. Et frit marked, som kommer alle borgere til gode. Muligheden for, at folk kan studere alle vide vegne – det er vi vant til nu«.

»Det betyder, at EU ikke har haft noget legitimitetsproblem, fordi legitimiteten lå i præstationerne – det er det, vi kalder output-legitimitet. Godt nok har vi ikke selv valgt dem, men vi vil gerne have det, de leverer«.

EU's krise

Men lige nu er der et skifte, fordi EU er i krise: »Hidtil har man sagt: Fordi vi leverer så godt, skal vi have en institution mere. Fordi vi har det frie marked, skal vi have euroen. Fordi vi har en euro og en fælles centralbank, skal vi have en politisk union, osv.«

»Så sker der det, at EU pludselig ikke længere har den samme output-legitimitet. Pludselig kommer folk i tvivl. Og så begynder man at sige: De har jo ikke nogen input-legitimitet, vi har jo ikke valgt dem.«

»Når de ikke leverer resultater længere, skal vi så bakke dem op? Skal vi give dem endnu mere magt? Skal vi give dem lov til at lave flere redningspakker, når vi kan se, at det, de har lavet rundt omkring i Europa, ikke har virket?«

»På den måde mener jeg, EU's problem er nyt. Lige nu har de hverken resultater eller legitimitet«.

Alligevel ser Rune Lykkeberg en ny europæisk bevidsthed på vej: »Jeg synes, der er noget stort over de beslutninger, man træffer i øjeblikket, noget idealistisk, som handler om, at man vælger, at vi er Europa sammen«.

»Hvis du ser på valgene i Europa, så er det ikke de EU-kritiske partier, der vinder. I Holland kom de lige under. I Grækenland kom de lige under. Så der er faktisk en vælgerforståelse af, at vi lever i en krise, der ikke er national, men europæisk. De politikere, der tør tage den diskussion op – det er dem, der vinder valgene i en periode med stigende arbejdsløshed og faldende vækst. Det synes jeg er bemærkelsesværdigt.« ♦

Byvandring i Kbh. med efterfølgende debat

Søndag den 25. august kl. 13-16.30

Michael Carlsen er guide, og vi starter på Kgs. Nytorv tæt ved Nationalbanken og Danske Banks hovedsæde og slutter i Andelskassen Merkurs hovedsæde, på Vesterbro, hvor direktør Lars Pehrson byder på kaffe og lægger op til debat om, hvordan EU bør regulere bankerne.

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

Konference for undervisere

EU i undervisningen

København: tirsdag den 10. september kl. 10-16

Aarhus: tirsdag den 17. september kl. 10-16

Vi sætter fokus på, hvordan man underviser i EU. Få indblik i relevante EU-politiske problemstillinger og få konkrete undervisningsmaterialer med hjem, der kan indgå direkte i et undervisningsforløb – både for elever på grund- og gymnasialt niveau.

Gratis for undervisere og lærerstuderende. For andre 150 kr. inkl. frokost.

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

Eva Kjer Hansen (V),
formand for Folke-
tingets Europaudvalg

AF IDA ZIDORE

Hvilken betydning har EU's øgede indflydelse på den økonomiske politik?

»Jeg synes, det betyder rigtig meget, at vi gennem stabilitets- og vækstpagten og det, der omgiver den, har fået en stærkere styring af landenes økonomier. EU er kommet ind i kernen af den nationale kompetence med landespecifikke anbefalinger og forslag til reformer«.

Hvad har det af betydning for demokratiet?

»Forudsætningen for, at man kan bruge de demokratiske metoder er, at man kan følge med i, hvad der rent faktisk foregår. Men det er en udfordring for de nationale parlamenter i dag. Det er derfor, jeg nu har taget initiativ til, at Finansudvalget og Europaudvalget kalder regeringen i samråd på de væsentlige tidspunkter i forhold til det europæiske semester«.

Er EU's kontrol med den danske finanslov et tilbageskridt for demokratiet?

»Nej, jeg synes, det er et rigtigt skridt. Vi er nødt til at have bedre økonomisk styring i det europæiske samarbejde. Men jeg synes, man er nødt til at have mere fokus på den demokratiske legitimitet«.

Er det ikke vigtigere af få styrket Europa-Parlamentet end de nationale parlamenter, hvis vi vil have mere europæisk demokrati?

»Europa-Parlamentet har sin rolle, og Folke-tinget har sin rolle. Europa-Parlamentet fører kontrol på europæisk plan. De nationale parlamenter skal kunne føre bedre kontrol med, hvad deres regeringer gør. Det er jo derfor, vi sidder fredag efter fredag i Europa-udvalget og giver mandat til regeringen. Men for at vi også skal kunne være med undervejs i processen, har vi lavet den her aftale om løbende samråd«.

Hvis de nationale parlamenter gerne vil have mere indflydelse i EU, hvorfor bliver det gule kort så ikke brugt mere?

»Det gule kort (nationale parlamenters mulighed for at blokere eller udskyde et forslag fra Kommissionen, hvis det strider mod nærhedsprincippet, red.) er efter min mening en narresut. Det er ikke noget, vi kan bruge til noget videre. Det vi skal diskutere er, hvordan vi kan forbedre vores daglige arbejde i de nationale parlamenter, så vi kan spille en større rolle i Europa-politikken«.

”Bankers formål skal ikke være at tjene penge”

Alle taler om banker som noget, der er kolossalt indviklet. Men det behøvede det ikke være, hvis bare bankerne forholdt sig mere til den reale økonomi.

Det mener direktøren for Merkur Andelskasse. Han vil have borgerne med ind i diskussionen.

AF IDA ZIDORE

GRUNDLOVSDAG. Solen brager ned i Vartovs gård i København. Nedenfor statuen af folkeoplysningens fader, N.F.S. Grundtvig, har sociolog og forsker ved Aarhus Universitet Gitte Sommer Harrits indtaget talerstolen. Klar til at overdrage Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet.

»Jeg kan godt blive træt af frelste typer, der skælder ud i stedet for selv at ændre på tingene. Sådan er Lars Pehrson ikke. Han er en handlingens mand, og derfor går stafetten i år til ham«, proklamerer Gitte Sommer Harrits for de om-trent 200 borgere, der er mødt op til den årlige begivenhed.

Der bliver klappet. Direktøren for Merkur Andelskasse Lars Pehrson smiler, trykker hånd og tager imod depechen, der glimter i solen.

Kriteriet for at modtage demokrati-stafetten er, at man skal have ”gjort en særlig indsats for demokratiet”. Det vækker da også opsigt blandt publikum, at en bankdirektør – få år efter en verdens-omspændende finanskrise forårsaget af finansmagtens elite – hyldes for at drage omsorg for folket.

Men Lars Pehrson er tilsyneladende anderledes. I hans andelskasse skal erhvervskunderne tilføre samfundet en miljømæssig, social eller kulturel værdi for at kunne få lån. Og så mener han i øvrigt, der er meget demokratiskussion i debatten om bankerne.

Hver sin forretning

»Alt, hvad der har med banker at gøre, er blevet så underligt fremmedgjort. Alle taler om bankvirksomhed som om, det

er kolossalt indviklet. Men spørgsmålet om, hvordan bankerne skal forvalte vores penge, er så vigtigt, at alle burde kunne deltage. Det er jo sådan, vi skaber fremtidens samfund«, siger han til NOTAT.

Selv mener Lars Pehrson, at bankerne i højere grad burde forholde sig til den reale økonomi – altså det reelle forhold mellem produktion og værdi. Op til fi-

og mere radikale økonomer har foreslået i kølvandet på krisen.

»Det ville da skabe en enorm interessekonflikt. Staterne ville pludselig få en interesse i at tjene penge. Og politiske strømme har det jo med at ændre retning, så bankerne ville med tiden blive kastebolde. Det synes jeg ville være meget problematisk«.

” Hvis man ikke har glæde af, at der foretages bestemte former for spekulation, må man ændre på det. ”

nanskrisen gjorde verdens store banker det modsatte. De spekulerede i afledte værdipapirer i en sådan grad, at de mistede forbindelsen til det, der burde være deres egentlige formål: At bidrage til at skabe reelle – positive – forandringer for mennesker i samfundet.

Hvad ser du som løsningen – skal vi have politikkerne til at regulere bankerne med Merkur som forbillede?

»Jeg tror ikke, alle skal være som os. Staterne skal heller ikke fortælle bankerne, hvordan de skal drive deres virksomhed. Jeg mener, der skal være plads til forskellige måder at drive bankvirksomhed på. Politikernes rolle er at sætte nogle fornuftige rammer. Hvis man ikke har glæde af, at der foretages bestemte former for spekulation, må man ændre på det«, siger Lars Pehrson.

At sætte rammerne er én ting. At regulere bankerne i detaljer er en anden. Lars Pehrson er bestemt ikke tilhænger af hverken detailregulering eller statslig indblanding i driften – og da slet ikke af nationalisering af bankerne, som NGO'er

For pengenes skyld

I et interview i Information tidligere på året sagde Lars Pehrson, at formålet med Merkur ikke er at tjene penge. Formålet er at bære samfundet i en anden retning, for dét at ”tjene penge er i sig selv ikke tilfredsstillende”.

Er det ikke tilfredsstillende for dig personligt, eller taler du snarere om et ideologisk ansvar for at se ud over profit, som alle banker burde påtage sig?

»At tjene penge er ikke noget problem i sig selv, det skal bare ikke være hele formålet med en virksomhed. Hvis du for eksempel producerer fødevarer, er det for at opfylde et behov i det omkringliggende samfund for fødevarer. Det samme gælder banker. Deres opgave er at forvalte opsparing, fordi der er behov for det«.

Lars Pehrson kan godt se, at der er langt til mål. Alligevel ønsker han ikke en løsning, der alene baserer sig på politisk skabte incitamenter. Det er noget, der langt hen ad vejen må leve i den enkelte (bank-) virksomheds kultur. Kunderne må ganske enkelt efterspørge en anden udvikling.

Så politikernes rolle er i virkeligheden begrænset?

»Alle har jo deres rolle at spille i samfundet – det gælder bestemt også politikkerne. Men det samme har borgerne og

” Det er ikke fordi jeg udelukker, at et banktilsyn kunne være en god idé, men jeg synes først man skulle diskutere, hvad det er for et bankvæsen, man gerne vil have. ”

BLÅ BOG: Lars Pehrson

Født 1959 i Hjørring, Nordjylland. Oprindeligt uddannet fløjtespiller på Nordjysk Musik-konservatorium i Aalborg.

Direktør for Merkur Andelskasse siden etableringen i 1982.

Først efter 4-5 år klarede banken sig så godt, at det blev en levevej. Indtil da lavede Lars Pehrson bl.a. teater.

erhvervslivet. Så det er et samvirke, som kan føre til noget fornuftigt».

Opgør med aktionærernes dominans

I sin tale Grundlovsdag langede Lars Pehrson ud efter princippet om shareholder value, som dækker over en virksomhedsstruktur, hvor det primære mål er at skabe merværdi for aktionærerne.

De fleste store banker er bygget op omkring shareholder value. Et princip, der især vandt frem i 1980'erne og 1990'erne og ledte til de store fusioner af banker. Fusioner betød nemlig større banker, og større banker medførte en forventning om større værdi på aktiemarkederne, hvilket fik aktiekurserne til at stige. Voilå, flere penge til aktionærerne.

” At tjene penge er ikke noget problem i sig selv, det skal bare ikke være hele formålet med en virksomhed.”

»I 1980'erne skete en intellektuel legitimering af, at nu handler det kun om den kortsigtede værdiskabelse for aktionærerne. Det førte til den ene transaktion efter den anden. Jo flere gange, man kunne få det samme produkt handlet, jo mere tjente man».

Princippet om shareholder value trækker lige netop bankerne væk fra deres egentlige opgave. Og her ligger bestemt et politisk svigt, mener Lars Pehrson. Det blev tydeligt, da boligboblen brast i 2008.

»Politikerne havde forsømt at skabe nogle ordentlige rammer. Det var en central grund til, at bankvæsenet kunne udvikle sig, som det gjorde på Wall Street».

EU-rammer

Når det kommer til EU's seneste forsøg på at sætte nogle fælles rammer, er Lars Pehrson ikke begejstret. Han forstår godt, hvorfor man vil indføre et fælles banktilsyn, men mener, man springer et vigtigt led over.

»Det er ikke fordi, jeg udelukker, at et banktilsyn kunne være en god idé, men jeg synes først, man skulle diskutere, hvad det er for et bankvæsen, man gerne vil have. Den diskussion har man slet ikke taget».

Han kan også være nervøs for, om et banktilsyn overhovedet vil hjælpe. Om man ikke bare kører videre i det samme spor. Hvis en stor bank har problemer, så fusionerer man den bare med en endnu større, og det forøger risikoen på længere sigt.

»Den næste reform burde gå i retningen af meget mere enkelthed. Simple, objektive regler. Det ville skabe mere lige spilleregler for større og mindre banker og samtidig gøre det lettere at yde lån til mindre virksomheder. Og det er jo dem, der skaber arbejdspladserne. Store virksomheder fyrer i øjeblikket».

Hvad tror du, at du kan bruge demokratistafetten til i din rolle som bankdirektør?

»Merkur føler sig i forvejen forpligtet på at deltage i debatten om bankerne. Så det vil jeg bygge videre på, og måske starte nogle nye partnerskaber eller en

platform med andre, som også er interesserede i den debat».

Tror du, at du kan inspirere andre bankdirektører til at droppe bonusserne og fokusere mere på borgernes behov?

»Det er der sådan set mange, der gør. Der bliver lavet meget fornuftig bankdrift i Danmark. Det er let bare at skælde ud. Jeg synes, det er meget sjovere at diskutere, hvad det er for en bank, vi gerne vil have». ♦

FAKTA:

Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet

Hvert år den 5. juni (Grundlovsdag) videregives Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet ved et arrangement på Vartov i København. Modtageren bærer demokratistafetten i et år – fra Grundlovsdag til Grundlovsdag.

Demokratistafetten blev etableret i 2005 efter Ebbe Kløvedal Reichs død for at videreføre den demokratidebat, han om nogen var synonym med.

Demokratistafetten forpligter modtageren på at gøre en indsats for at fremme demokratiet. Typisk laver han eller hun en eller anden form for arrangement, der sætter fokus på demokrati og folkestyre. Oplysningsforbundet DEO står for det praktiske omkring arrangementet – stafetholderen leverer indhold og idé.

Tidligere modtagere er Niels Hausgaard, Flemming Jensen, Lene Andersen, Omar Marzouk, Hans Jørgen Bonnichsen, Carsten Jensen, Rune Lykkeberg og Gitte Sommer Harrits.

Er der fremtid i registrering af lobbyister?

AF MARIE SJØDIN GRÆSHOLM

KLUMME. Kort før sommerferien kunne EU's frivillige lobbyregister fejre to års fødselsdag. I hvert fald den udgave, som EU-Kommissionen og Parlamentet sammen indførte i foråret 2011. Men det brave forsøg på at komme usynlig indflydelse til livs og gøre det muligt for alle at følge med i beslutningsprocesserne i Bruxelles, har stadig huller.

Det var konklusionen i en rapport fra den EU-kritiske tænketank ALTER-EU, som udkom ugen før fødselsdagen. I rapporten hed det, at mere end 100 store virksomheder mangler at give sig til kende i registret. Det samme gælder en stor mængde NGO'er og tænketanke. Desuden var en række banker ikke med i registret, deriblandt danske Nordea.

Rapporten havde overskriften "Red Registret", og den opfordrede til øjeblikkeligt at ophæve den frivillige tilmelding og indføre en obligatorisk registrering for alle de interesser, der er til stede i EU – ligesom man gør det i USA og Canada.

Åbenhed forudsætning for demokrati

Siden EU-Kommissionens åbenhedsdirektiv fra 2005 har Bruxelles slået på tromme for at skabe gennemsigtighed i, hvem der snakker med hvem, hvordan og hvornår. Argumentet er, at åbenheden skal sikre den demokratiske proces. For spørgsmålet om regulering af lobbyisme hænger uløseligt sammen med spørgsmålet om EU's legitimitet. Lobbyismen kan repræsentere en fare for "et demokratisk underskud" – som det hedder.

Nu her efter to år, skal EU-Parlamentet og Kommissionen henover efteråret i fællesskab undersøge lobbyregistrets funktion. Konklusionerne forventes at blive præsenteret senest i starten af 2014 – i god tid før parlamentsvalget.

Tvingen registrering

Parlamentet har flere gange foreslået et obligatorisk register, mens Kommissionen stadig er skeptisk. I en tale fra marts 2013 refererede vicekommissær Maroš Šefčovič til den amerikanske registermodel med ordene:

"Jeg er ikke overbevist om, at vi skal kopiere en model, som ikke giver os mere information end den, vi selv har lavet".

Noget tyder på, at Kommissionen stadig

står på, at det nuværende register fungerer udmærket. Šefčovič understregede dog samtidigt, at han venter og ser, hvad undersøgelsen af registret konkluderer.

Mistilliden vokser

I flere europæiske lande har befolkningen fået en begyndende mistillid til det europæiske system. En Gallup-undersøgelse fra starten af juni viste, at 39 procent af danskerne ville ud af EU, det tal var 55 i England. Og på samme tidspunkt afholdt en række sociale og faglige bevægelser det første alternative topmøde i Grækenland. Her diskuterede man problemer med EU's økonomiske politik og forsøgte at vedtage et alternativ.

Der er næppe nogen chance for, at et obligatorisk lobbyregister er nøglen til at løse hele problemet med en stigende utilfredshed. Og det bliver nok heller ikke en folkesport at besøge den hjemmeside, hvor alle herlighederne bliver dokumenteret. Men et fyldestgørende register kunne være et skridt på vejen i jagten på borgernes tillid.

Og bonuseffekten bliver måske, at de anslåede 15.000 lobbyister, der uden folkeligt mandat trækker i trådene i EU, ikke længere vil være usynlige for offentligheden. ♦

En dårlig måned for:

The European Privacy Association
(Den Europæiske Privatlivs Forening)

Foreningen med et navn der klinger af bekymrede borgere, blev afsløret som en såkaldt "kunstgræs"-organisation: En græsrods-lignende organisation, der i virkeligheden er stiftet af store firmaer som Google, Yahoo og Microsoft – og ikke arbejder for at beskytte borgernes privatliv på nettet, men i stedet for firmaernes interesser. EPA har mistet sin status som "tænketank" i lobbyregisteret og står nu anført mere korrekt som erhvervslobbygruppe.

Læs mere på: www.corporateeurope.org

En god måned for:

The European Roundtable of Industrialists
(Industriens centrale lobbyorganisation i Bruxelles)

Angela Merkel og Francois Hollande har nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med forslag til en ny konkurrenceevnepagt. Og har inviteret en håndfuld virksomhedsdirektører fra den mest magtfulde lobbyorganisation i Bruxelles til at besætte de ledende positioner i arbejdsgruppen.

Læs mere på: www.corporateeurope.org

LOBBYKLUMMEN:

For hver ansat i Kommissionen i Bruxelles er der én lobbyist. Interesseorganisationer og virksomheders påvirkning af EU's beslutninger kan ikke overvurderes. Derfor bringer NOTAT fremover hver måned en klumme om lobbyisme.

KLUMMESKRIBENTERNE:

Marie Sjødin Græsholm, journaliststuderende ved Medie- og Journalisthøjskolen, i praktik ved Radio24syv og ophavskvinde til en blog om EU's ekspertgrupper.

Kenneth Haar, researcher i Corporate Europe Observatory, der holder kritisk øje med de penge-stærke interessers lobbyisme i Bruxelles. Forfatter til en lang række artikler og publikationer om lobbyisme i EU.

NOTAT bringer hver måned et kritisk svar på et basalt spørgsmål fra økonomiens verden. Økonomi er ikke naturvidenskab, og der er som regel ikke ét rigtigt svar.

Indsend gerne dit spørgsmål til redaktionen@notat.dk - så leder vi efter et svar.

Hvor kommer pengene fra?

AF RASMUS HOUGAARD NIELSEN

BANKER. Der var engang, hvor penge først og fremmest bestod af mønter og sedler, der blev udstedt af Nationalbanken og fordelt via de private pengeinstitutter. Den tid er for længst forbi.

Over de sidste ca. 25 år har indførelsen af kreditkort og elektroniske overførsler medført, at penge i stigende grad bliver skabt elektronisk af bankerne som gæld, der skal betales renter af. En pengeproduktion uden direkte sammenhæng med Nationalbankens pengepolitik.

Pengeskabelse er privatiseret

Når en person får godkendt et lån på 100.000 kr. i en bank, oprettes der et gensidigt gældsforhold mellem banken og personen: dels opretter banken et lån til personen, hvormed personen nu skylder banken 100.000 kr., og dels indsættes der 100.000 kr. på personens indlånskonto.

Banken behøver ikke at være i besiddelse af de 100.000 kr., og pengene skabes reelt ud af ingenting. Bankens udlån bliver til kundens indlån, udelukkende baseret på en individuel kreditvurdering af personen.

Et af de helt store problemer ved denne form for pengeskabelse er, at bankerne gennem deres kredit- og risikovurderinger i store træk bestemmer, hvordan nye penge fordeles. Dette har især medført, at langt de fleste penge er blevet skabt ved udlån til spekulative formål, som både banker og offentlige institutioner har vurderet til at være mindre risikable end investeringer i reelle projekter.

Hyperinflation i bolig og aktier

Centralbankerne i EU er pålagt at sikre stabil lav inflation i forbrugerpriserne, og udviklingen i forbrugerpriserne har da også i Danmark været stabil på ca. 2% p.a. de sidste mange år. Nationalbanken har på sin vis gjort sit arbejde. Men man har set igen fingre med den hastigt voksende pengeskabelse, der har medført hyperinflation i aktiekurserne og boligpriserne.

Der er en stigende politisk erkendelse af behovet for skrappe styring af de internationale kapitalmarkeder, og i EU har forskellige former for regulering været

diskuteret over foråret. Herunder skat på finansielle transaktioner, krav til størrelsen af bankers egenkapital, bonusloft og sågar en mild opdeling af banker.

Dette er dog kun symptombehandling, der ikke vil kunne helbrede den døende patient – det nuværende pengesystem, der er bygget op som et kompliceret pyramidespil, hvor pengeformuer primært består af uhæmmet spekulation i gæld uden sammenhæng med reelle værdier.

Kontrol tilbage til Nationalbanken

Der er brug for en reform af selve pengeskabelsen og den måde, hvorpå penge distribueres og opbevares i økonomien.

En model, som jeg og flere andre arbejder med i øjeblikket, er et banksystem med krav om, at bankerne skal have fuld reserveredækning på normale indlånskonti. Dette opfyldes ved at kræve, at bankerne, inden de kan låne penge ud, enten skal have skaffet sig disse gennem kundernes indlån eller lån hos Nationalbanken.

Et sådant system fratager bankerne det privilegium, det er, at kunne skabe penge ud af ingenting og tilmed tjene penge på renterne, samtidig med at det sikrer Nationalbankens kontrol med pengeskabelsen. Kort sagt er det en model, som tager udgangspunkt i, hvordan mange mennesker rent faktisk tror, at banksystemet fungerer; indlån bliver til udlån. I stedet for i dag, hvor udlån bliver til indlån. ♦

Denne måneds vurdering af:

Rasmus Hougaard Nielsen

Cand.polit, ansat ved Copenhagen Business School i arbejdsgruppen Gode penges. Bidragsyder til bogen: "Hvor kommer penge fra?", der er under udgivelse. Har tidligere arbejdet som analytiker i pensionsbranchen.

Postkort fra et hårdt prøvet Holland

KLUMME. De unge hollændere synes ikke rigtigt at vide, hvad de skal mene, når vi spørger dem til Hollands politiske situation. Deres reaktion er på en gang forpustet og forvirret over et politisk landskab, der er splittet af både indvandrings- og EU-spørgsmål, med Geert Wilders nationalistiske Frihedsparti som succesfuld kaosfaktor.

Én samlende tendens er dog mistilliden til politikere og erhvervsledere, der er steget kraftigt siden krisen. Ifølge en ny tillidsundersøgelse tror kun én ud af ti hollændere på, at erhvervsledere og politikere ville sige sandheden, hvis konfronteret med et svært spørgsmål.

Kongen, på den anden side, ham er de vilde med. Den 30. april fik Holland en ny konge, Willem-Alexander og for de 78 procent af Hollands befolkning, der støtter op om kongehuset, var det en afgørende begivenhed. Manden ved tronen kan måske være et af de samlingspunkter, befolkningen har brug for. For splittelsen i Holland synes at stikke dybere end blot de politiske krusninger.

Skolen splitter samfundet

I løbet af vores ophold taler vi med fire forskellige veluddannede kvinder i tyverne. Laura Von Boogert, Rosa Dinissen og Isabelle Vreeke har bl.a. læst statskundskab, europæiske studier og menneskerettigheder, imens Laur Kemp er journalist. Og de peger alle på det hollandske skolesystem som en faktor, der splitter samfundet.

Som 12-årige er eleverne færdige med grundskolen, og ved hjælp af en test og en anbefaling fra læreren sættes den videre kurs. Eleverne fortsætter enten på en praktisk præ-erhvervsuddannelse (VMBO), hvor der blandt andet uddannes frisører, tømrere og kokke, eller på den almene gymnasiale uddannelse (HAVO), som er en lettere udgave af præ-universitetsuddannelsen (VWO), der er universitetsforberedende. De unge kvinder har ikke venner, som er frisører, tømrere eller lignende. Deres venner er læger, politikere og journalister.

De er alle fire glade for at have fået lov til at udfolde deres evner på VWO, men er samtidigt skræmte over, at de kun har

FOTO: ELENA ASKLØF

Kong Willem-Alexander Claus George Ferdinand og hans dronning Máxima Zorreguieta. Skal der et kongehus til at holde samling på tropperne i Holland?

venner, som ligner dem selv. De er bange for, at det gør noget ved samhørigheden i befolkningen. De siger også, at de gerne ville kende nogen, der er uddannet i en anden retning end dem selv, men de ved ikke, hvordan det skal lade sig gøre. Det er svært at tage kontakt og etablere forbindelser på tværs af det opdeltede samfund.

Hvor skal man mødes, hvad skal man sige? De andre synes vel, man er skummel, hvis man ud af det blå opsøger dem uden andet formål end at lære dem at kende. Eller hvad?

En åben kultur

De fire kvinders tilbageholdenhed undrer os, for stemingen på de hollandske gader er åben og fri. Folk kigger ikke ned for at undgå øjenkontakt. Der er tværtimod en meget smilende og afslappet stemning. Vi får tre store kindkys af folk, vi møder for første gang, og vi oplever konsekvent en ærlighed, som vi ellers kun ville møde blandt venner og familiemedlemmer i Danmark.

Hvorfor er dynamikken mellem forskellige samfundsgrupper så ikke mere levende her i Holland? Vi får det indtryk af

hollænderne, denne nation af købmænd og bønder, at de gerne vil mødes og tale sammen, samarbejde og udveksle historier og meninger. Skal Holland have andet end en konge at samles om, kræver det, at befolkningen kommer ud af ghettoerne, rige såvel som fattige, sociale såvel som etniske. Hvis potentialet skal frigøres, og ønsket om et livligt, demokratisk samfund skal opfyldes, må man som befolkning rive hegnene ned og flytte i dynamisk bofællesskab. ♦

Elena Askløf og Peter Laugesen skriver hjem fra deres et-årige rundrejse gennem 20 europæiske lande, et projekt, de kalder 'Vores Europa'. Deres hensigt er, at tegne et portræt af den europæiske ungdomsgeneration i en tid af forandringer. Eller med deres ord: "Vi vil prøve at se forbindelsen mellem systemets statistik, fakta og abstraktioner og de enkelte europæeres liv og omstændigheder. Ved at leve med de lokale vil vi muliggøre en fortælling fra – og altså ikke blot om – Europa".
Læs mere: www.voreseuropa.dk

Befolkning: ca. 16,5 mio.
(Danmark ca. 5,5)

Areal: 41,528 km²
(Danmark 43,561)

BNP pr. indbygger i forhold til EU's gennemsnit: 128%
(Danmark 125, Luxembourg 271, Bulgarien 47)

Stemmer i Ministerrådet:
13 ud af i alt 345
(Danmark 7, Tyskland 29)

Medlemmer af EU-Parlamentet:
25 ud af i alt 736
(Danmark 13, Tyskland 99)

Hollands historie

AF SVEN SKOVMAND

Holland er en ung stat. Landet blev først anerkendt i 1648 i forbindelse med afslutningen på Trediveårskrigen. Indtil da havde det under navnet Nederlandene i lang tid først været under Østrig og siden Spanien sammen med Belgien og Luxembourg.

Men i 1581 afsatte hollænderne den spanske konge, Filip den Anden i protest mod hans forfølgelse af alle, der ikke var katolikker. Krigen varede i knap 70 år, men den styrkede hollænderne enormt. De blokerede adgangen til Antwerpen og gjorde derved Amsterdam til Europas største havn. Og i det sydøstlige Asien fik de den koloni, der nu hedder Indonesien. En tid var landet en stormagt.

Denne tid varede dog ikke længe, og fra 1700-tallet og frem spillede Holland en mere begrænset rolle. Under Anden Verdenskrig var landet besat af Tyskland, og det gjorde en tid hollænderne til fanatiske tilhængere af EU, som de var med til at grundlægge. Begejstringen har dog siden været aftagende.

Holland har været præget af store koncerner som Philips, Akzo-Nobel og Shell. Men landbruget spiller også en vigtig rolle. Store områder består af inddæmmede hav. Det gælder blandt andet søen IJsselmeer. Den blev skabt, da man anlagde en dæmning tværs over Zuidersøen, der kun var lidt mindre end Sjælland. I dag er søen kun så stor som Lolland. ♦

SKOVMANDS NOTATER

31. MAJ – 15. JUNI

Da dette temanummer er produceret for sommerferien, omhandler Skovmands notater primært begivenheder i juni. Det er altså bladets udgivelse og ikke skribenten, der er en måned bagefter.

Biobenzin er dyrt for regnskoven

15. juni. EU's krav om, at en del af bilernes drivmiddel skal være biobenzin, er dyrt for Sydøstasiens regnskove.

Ifølge organisationen »Rainforest Rescue« er 7.000 kvadratkilometer regnskov – et område så stort som Sjælland – blevet ryddet for at give plads til den palmeolie, som biobenzinen laves af.

Organisationen søger nu at få Parlamentet til at kræve, at brugen af palmeolie bliver standset. En afstemning vil blive holdt den 10. september.

At bruge biobenzin til bilkørsel er også i forhold til regnskoven en dybt problematisk idé. Godt at nogen går til kamp mod kravet.

EU tillader grænsekontrol

12. juni. Et flertal af medlemmerne af Parlamentet har sagt ja til et forslag om forøget mulighed for grænsekontrol, som er fremsat af Ministerrådet.

Efter forslaget kan et medlemsland i tilfælde af trusler mod orden og sikkerhed genindføre grænsekontrol i fra 30 dage til 6 måneder.

Samtidig får Kommissionen mulighed for sammen med et flertal af medlemslandene at indføre grænsekontrol over for et medlemsland, der ikke magter kontrollen ved EU's ydre grænse.

Det sidste forslag er fremkaldt af, at Frankrig i 2011 indførte kontrol ved grænsen til Italien, fordi italienerne efter fransk mening tillod alt for mange illegale indvandrere at få opholdstilladelse – hvorpå de tog videre til Frankrig.

Forslaget kan virke rimeligt nok. Men det ville klæde EU, om man ydede mere hjælp til de lande, der i dag har kontrollen ved den ydre grænse.

IMF: Grækenlandsplan var urealistisk

10. juni. Den internationale Valutafond, IMF, har i en analyse af EU's redningsplan for Grækenland skrevet, at planen led af to væsentlige fejl.

Den ene var, at at man var alt for optimistisk med hensyn til Grækenlands økonomiske udvikling. Derfor undervurderede man, hvor stor den græske gæld ville ende med at blive.

Den anden fejl var, at man var alt for længe om at kræve, at kreditorerne skulle indgå en gældsaftale med Grækenland. Det betød, at man mistede muligheden for at få penge fra private investorer.

Wolfgang Münchau, der er økonomisk medarbejder ved Financial Times, roser IMF for denne realisme, men undrer sig samtidig over, at EU – med IMF's medvirken – er i fuld gang med at gentage fejlene på Cypern.

Münchau opfordrer derfor Valutafonden til enten at kræve en ændret politik eller trække sig ud af samarbejdet med EU.

EU's hjælpeplaner har været dybt urealistiske. Det bør få Valutafonden til at ændre sin politik. Men det er ikke sikkert, at det sker.

EU-godkendelse kan føre til øget resistens

31. maj. Ifølge bladet Effektivt Landbrug har EU godkendt antibiotika-stoffet Flor-gane til svin. Bladet oplyser, at Sundhedsstyrelsen er bekymret over godkendelsen, fordi den giver mulighed for, at man kan bruge stoffet i en mindre dosis, og at man kan nøjes med en enkelt indsprøjtning.

Det er billigt at give en lille dosis, men det kan betyde, at en infektion ikke bliver slået helt ned. Og overlevende bakterier kan blive resistente over for antibiotika, hvad der kan skade menneskers helbred.

Eksemplet viser endnu engang, at ensartede regler er vigtigere for EU end vores helbred.

Notaterne kan i uddybet form læses på www.notat.dk under de samme overskrifter.

Nyt redaktør-trekløver på NOTAT

Fra dette nummer redigeres NOTAT af en kollektiv ledelse.
De nye redaktører giver her deres bud på NOTAT's fremtid.

AF RASMUS NØRLEM SØRENSEN,
NY ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

GENERATIONSSKIFTE. Det vækker en vis respekt og fornemmelse af historiens vingesus, når man overtager redaktionen af et blad med en så imponerende og mangeartet historie som dette. Og for første gang i NOTAT's snart 40-årige historie skal bladet på fast basis redigeres af folk, der er yngre end bladet selv.

Ida Zidore, master i international journalistik, pressemedarbejder og projektleder i DEO og ny temareda ktør på NOTAT:

»Det var efter en DEO-debat i 2011 om fødevarerpekulation, at jeg blev nysgerrig på DEO og NOTAT. Jeg gik hjem derfra og tænkte, at her blev der virkelig rykket på nogle ting. Kort efter kontaktede jeg NOTAT. Min drivkraft var – og er stadig – at være en del af et debatmiljø, hvor man virkelig vil den saglige debat. Det er det, NOTAT står for. NOTAT stiller spørgsmål, og går kritisk til værks. Det er en form for journalistik, jeg virkelig kan tilslutte mig. Derfor glæder jeg mig meget til min nye rolle som temareda ktør«.

Michael Birkkjær Lauritsen, cand.mag i historie og EU-studier, grundlægger af in-

ternetmagasinet rØST, faglig leder af DEO rejser og projektleder i DEO – og ny temareda ktør på NOTAT:

»EU er politik. Og bør ses som en kamp mellem grupper i samfundet snarere end som en kamp mellem lande eller et spørgsmål om ja eller nej. Arbejdsløshed står overfor nedskæringspolitik, klima overfor erhvervsinteresser, finansinteresser overfor befolkningen og demokrati overfor skæv lobbyisme. Det kan man umuligt svare ja eller nej til. Den danske EU-debat bør ikke gemmes væk i en Europapolitisk aftale mellem de toneangivende partier. NOTAT's opgave er at bringe de politiske uenigheder og visioner frem, at politisere EU-stoffet og sætte nye dagsordener«.

De tre unge redaktører kommer til at arbejde tæt sammen med NOTAT's faste freelancer gennem et par årtier, Nordeuropas førende, cerutrygende EU-journalist, Staffan Dahllöf. Og heldigvis står den svenskfødte superjournalist solidt plantet i en flok på omkring 25 rasende dygtige og engagerede frivillige skribenter. Folk du kan møde i bladets artikler, i kolofonen og på hjemmesiden.

I den faste redaktion finder vi også ikoniske skikkelser fra EU-debatten i Danmark. Finn

Ellegaard, den organisatoriske primus motor i NOTAT siden 1974 og i DEO siden 2005. Sven Skovmand, der foruden at være medstifter af NOTAT og forfatter til adskillige bøger også har præsteret at få skældud af Hilmar Baunsgaard fra Folketingets talerstol. Og Kenneth Haar, EU-nørden over dem alle, der ved mest og bedst om praktisk taget alt, der har med EU at gøre.

Så hæng i, kære læsere. EU-debatten er hverken helt eller halvt overstået. Giv et abonnement og et demokratisk rygstød til en I kender. NOTAT er for alle, der tør søge nuancerede svar på kritiske spørgsmål om det europæiske samarbejdes indhold og rammer.